

Lietuvos Respublikos
švietimo ir mokslo
ministerija

Pagrindiniai klausimai:

- **Kokie tikslai šiuo metu keliami švietimui?**
- **Kokie veiksniai turi įtakos jų įgyvendinimui?**
- **Aktualiausios problemos: kas trukdo įgyvendinti švietimo tikslus?**
- **Aktualiausios švietimo tobulinimo kryptys ugdant veiklią, solidarią ir besimokančią visuomenę**

VALSTYBINĖ ŠVIETIMO STRATEGIJA 2013–2022 M.: TIKSLAI, PROBLEMOS, TOBULINIMO KRYPTYS

Įvadas

XXI amžius – sparčios įvairių žmogaus gyvenimo sričių kaitos, naujų ekonominių, socialinių ir aplinkos įtampų, krizių, iššūkių amžius. Lietuva, nedidelė valstybė, neturinti daug gamtinių išteklių, vis labiau globalizacijos veikiama ir vis sudėtingesniame pasaulyje gali užtikrinti savo gyventojų gerovę pirmiausia investuodama į jų išsilavinimą, ugdydama gebėjimus ir vertybines bei pasaulėžiūrinės nuostatas, būtinas tautos vientisumo išsaugojimui, modernėjimui ir gyvybingumui.

Kintantis požiūris į šalies poreikius ir ateities vizija atsiskleidžia svarbiausiame strateginiame šio meto valstybės dokumente – Lietuvos pažangos strategijoje „Lietuva 2030“. Ši strategija yra vienas pagrindinių švietimo tikslų šaltinių. Drauge, išsaugant šalies švietimo raidos tvarumą, turi būti remiamasi nuo nepriklausomybės pradžios tobulinama švietimo paskirties vizija, formuluota švietimo koncepcijose ir švietimą reglamentuojančiuose įstatymuose.

Šalies švietimo sistemai šiuo metu kyla ir unikalūs, nacionaliniai, su jos raidos ypatumais ir valstybės tikslais susiję uždaviniai, ir tokie uždaviniai, kuriuos sprendžia visos modernios visuomenės. Unikalieji uždaviniai – modernios tautos tapatybės, savigarbos ir saviklivos ugdymas, pedagoginio darbo prestižo ir kokybės didinimas, prisitaikymas prie sparčios demografinės kaitos (vaikų skaičiaus mažėjimo, visuomenės senėjimo, emigracijos). Panašus į kitų valstybių uždavinys – įveikti švietimo sistemos inerciją pertvarkant tradicinius ugdymo, mokymo, studijų organizavimo būdus į lanksčius, atitinkančius šiuolaikinius mokymosi tikslus ir technologijų lygį, tinkamus kiekvieno asmens mokymuisi visą gyvenimą. Tai verčia įgyvendinti ne tik atskirų švietimo sričių, bet ir visuotinius sisteminius pokyčius.

Valstybinė švietimo 2013–2022 metų strategija turėtų padėti apsibrėžti artimiausių metų švietimo tikslus, aktualiausias veiklos kryptis ir veiksmus. Šiame leidinyje pateikiama strategiją pagrindžiančios analizės santrauka – tikslų ir jų įgyvendinimui įtakos turinčių veiksnių apžvalga, aktualiausios problemos. Paskutiniame puslapyje išvardintos rekomenduojamos švietimo tobulinimo kryptys.

KOKIE TIKSLAI ŠIUO METU KELIAMI ŠVIETIMUI?

Bendriausi nacionaliniai švietimo tikslai suformuluoti dviejuose dokumentuose – Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme ir Lietuvos pažangos strategijoje „Lietuva 2030“. Nacionalinių tikslų aktualumas, modernumas, kontekstualumas ar originalumas atsiskleidžia juos lyginant su tarptautinių bendrijų ir organizacijų – Europos Sąjungos, UNESCO, EBPO – iškeltais švietimo tikslais. Lyginimas taip pat padeda išvengti šiuolaikinėms visuomenėms bendrus, visuotinius švietimo siekius.

Lietuvos Respublikos švietimo įstatymu apibrėžtus švietimo tikslus galima grupuoti taip:

- **asmenybės idealo ugdymas:** išugdyti kiekvienam asmeniui vertybines orientacijas, leidžiančias tapti doru, siekiančiu žinių, savarankišku, atsakingu, patriotiškai nusiteikusiu žmogumi;
- **asmens gebėjimų ugdymas:** išlavinti dabartiniam gyvenimui svarbius komunikacinius jo gebėjimus, padėti išsiugdyti žinių visuomenei būdingą informacinę kultūrą, užtikrinant valstybinės kalbos, užsienio kalbų ir gimtosios kalbos mokėjimą, informacinį raštingumą, taip pat šiuolaikinę socialinę kompetenciją ir gebėjimus savarankiškai kurti savo gyvenimą ir sveikai gyventi;
- **nuolatinio mokymosi poreikio ugdymas:** nustatyti asmens kūrybinius gebėjimus ir atsižvelgiant į juos padėti jam įgyti kompetencijų ir (ar) kvalifikaciją, atitinkančią šiuolaikinę kultūros bei technologijų lygį ir padedančią jam įsitvirtinti bei sėkmingai konkuruoti tolydžiai kintančioje darbo rinkoje; perteikti technologijų, ekonomikos ir verslo kultūros pagrindus, būtinus šalies ūkio pažangai, konkurencingumui ir darniai raidai laiduoti; sudaryti sąlygas nuolat tenkinti pažinimo poreikius ir tobulėti mokantis visą gyvenimą;
- **kultūros vertybių perteikimas ir kultūrinės tapatybės ugdymas:** perteikti asmeniui tautinės ir etninės kultūros pagrindus, Europos ir pasaulio humanistinės kultūros tradicijas ir vertybes, laiduoti sąlygas asmens brandžiai tautinei savimonei, dorovinei, estetinei, mokslinei kultūrai, pasaulėžiūrai formuotis, taip pat garantuoti tautos, krašto kultūros tęstinumą, jos tapatybės išsaugojimą, nuolatinį jos vertybių kūrimą, puoselėti krašto atvirumą ir dialogiškumą;
- **pilietinis ir politinis ugdymas:** sudaryti sąlygas asmeniui įgyti demokratijos tradicijas įkūnijančius pilietinės ir politinės kultūros pagrindus, išplėtoti gebėjimus ir patirtį, būtiną asmeniui kaip kompetentingam Lietuvos Respublikos piliečiui, Europos ir pasaulio bendrijos, daugiakultūrės visuomenės nariui;
- **visuomenės galių didinimas:** didinti visuomenės galias užtikrinti krašto ūkio, aplinkos ir žmogiškųjų išteklių darnų vystymąsi, vidinį ir tarptautinį ūkio konkurencingumą, nacionalinį saugumą ir demokratinės valstybės raidą.

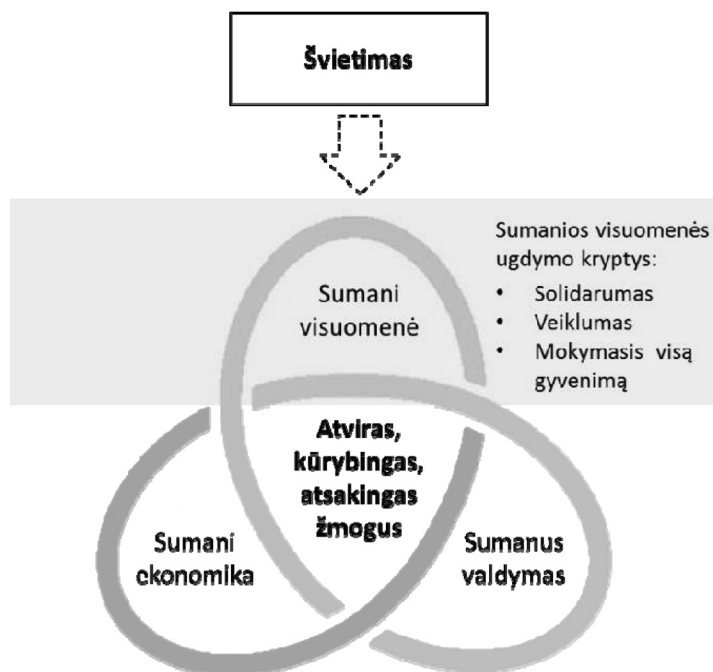
Lietuvos pažangos strategijoje „Lietuva 2030“ šalies ir asmens raidos idealai pateikiami lakoniškiau, pabrėžiant orientavimąsi į ateitį ir tam būtinas sąlygas:

- Lietuva turi tapti modernia, veržlia, atvira pasauliui, puoselėjančia savo nacionalinę tapatybę šalimi;
- ją kuria atviri, kūrybingi ir atsakingi žmonės.

Atvirumas, kūrybingumas ir atsakomybė strategijoje „Lietuva 2030“ laikomi pamatinėmis pažangos vertybėmis, kurios detalčiau skleidžiamos taip:

- atvirumas kitokiam požiūriui, pozityvioms iniciatyvoms, dialogui, bendradarbiavimui, naujovėms;
- kūrybingumas generuojant vertingas idėjas ir jas įgyvendinant, iššūkius vertinant kaip naujas galimybes savo sėkmei kurti;
- atsakomybė už savo veiksmus, moralumas, aktyvus rūpinimasis ne tik savimi, bet ir savo aplinka, bendruomene, savo šalimi.

1 pav. Strategijoje „Lietuva 2030“ nurodytos pagrindinės valstybės pažangos siekių sritys ir švietimo sąsaja su jomis

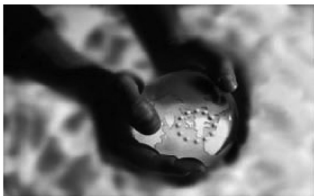

Šalies viziją numatyta įgyvendinti 3 srityse – visuomenės, ekonomikos ir valdymo. Visa ko centre – atviras, kūrybingas ir atsakingas žmogus. **Švietimui aktualiausias – sumanios visuomenės – srityje išskirtos trys visuomenės ugdymo kryptys: 1) veikli, 2) solidari ir 3) besimokanti visuomenė.** Švietimo sąsaja su strategijoje „Lietuva 2030“ nurodomomis tikslų sritimis pavaizduota 1 pav.

Įtakingiausių tarptautinių organizacijų strategijose šiuo metu keliami panašūs į Lietuvos švietimo tikslai, tačiau dėl apibrėžtos organizacijų paskirties jie yra siauresni nei valstybės švietimo tikslai ir labiau lyginti-

ni su strategijų tikslais. 2 pav. pateikta lyginamoji strategijos „Lietuva 2030“, EBPO organizacijos „Inovacijų strategija“ ir Europos Sąjungos programos „ES 2020“ švietimo tikslų lentelė.

2 pav. Švietimui aktualiuose dokumentuose keliami švietimo ir mokymo tikslai

Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas	„Lietuva 2030“	EBPO „Inovacijų strategija“	„ES 2020“
			
<ul style="list-style-type: none"> • Ugdyti dorą, siekiantį žinių, savarankišką, atsakingą, patriotišką žmogų • Ugdyti šiuolaikinį kultūros ir technologijų lygį atitinkančias kompetencijas • Sudaryti sąlygas nuolat tenkinti mokymosi poreikį • Perteikti kultūros vertybes ir ugdyti kultūrinę tapatybę • Sudaryti sąlygas įgyti pilietinės ir politinės kultūros pagrindus 	<ul style="list-style-type: none"> • Veikli, solidari, besimokanti visuomenė • Orientacija į kūrybingumo, pilietiškumo, lyderystės ugdymą • Veiksmingos mokymosi visą gyvenimą sistemos kūrimas • Visų besimokančių asmenų gabumus atskleidžiančių programų kūrimas, judumo skatinimas • Socialinės atskirties mažinimas 	<ul style="list-style-type: none"> • Naujovių kūrimo galių (kurių pagrindas – platus išsilavinimas, platus įgytų gebėjimų spektras, lankstus jų atnaujinimas) žmonėms suteikimas • Kelio naujovėms atvėrimas • Žinių kūrimas ir taikymas • Valdymo tobulinimas 	<ul style="list-style-type: none"> • Mokymasis visą gyvenimą ir judumas • Švietimo ir mokslo kokybės bei veiksmingumo gerinimas • Vienodų galimybių, aktyvaus pilietiškumo skatinimas • Novatoriškumo ir kūrybingumo visuose švietimo ir mokymo lygmenyse didinimas

UNESCO iki 2015 m. laikosi švietimo veiklos programos „Švietimas visiems“, pabrėžiančios švietimo prienamumą, lygybę ir teisingumą, nuostatų, priimtų 2000 m. Pasaulio švietimo forume, o pirmą kartą paskelbtų dar 1990 m. Pasaulinėje švietimo visiems konferencijoje. Tuo tarpu EBPO organizacija, reaguodama į pasaulinę ūkio krizę, 2010 m. paskelbė „Inovacijų strategiją“, kurioje numatė penkis naujus prioritetus:

- suteikti žmonėms naujovių kūrimo galių (kurių pagrindas – platus išsilavinimas ir platus įgytų gebėjimų spektras, taip pat lankstus jų atnaujinimas);
- atverti kelią naujovėms;
- kurti ir taikyti žinias (taip pat ir teikiant viešąsias paslaugas);

- taikyti naujoves sprendžiant globalius ir socialinius iššūkius;
- tobulinti valdymą ir naujovių politikos vertinimus.

Europos Sąjunga Europos bendradarbiavimo švietimo ir mokymo srityje strateginėje programoje („ES 2020“) yra išsiskilusi keturis strateginius švietimo ir mokymo tikslus:

- mokymąsi visą gyvenimą ir judumą paversti tikrove;
- gerinti švietimo ir mokymo kokybę bei veiksmingumą;
- skatinti vienodas galimybes, socialinę sanglaudą ir aktyvų pilietiškumą;
- didinti novatoriškumą ir kūrybingumą, taip pat verslumą, visuose švietimo ir mokymo lygmenyse.

Strateginių švietimo tikslų įvairovėje ryškus švietimo kaip naujovių šaltinio ir sąlygos vaidmuo. Drauge pabrėžiamas švietimo indėlis užtikrinant socialinę sanglaudą, teisingumą ir demokratišką valdymą. Šių tikslų siekiama ugdant atvirą, kūrybingą, veiklų ir atsakingą žmogų.

VEIKLI, SOLIDARI, BESIMOKANTI VISUOMENĖ. KĄ TAI REIŠKIA?

Aktualiausias švietimo tikslų šaltinis šiuo metu yra Lietuvos pažangos strategijoje „Lietuva 2030“ pateikta ateities visuomenės vizija – veikli, solidari ir besimokanti visuomenė. Šios vizijos detalizavimas padeda įžvelgti esminius švietimo veiksnius, turinčius įtakos jos įgyvendinimo sėkmingumui.

Veikli visuomenė – sveika (įvairiais aspektais), stipri, energinga, motyvuota (svajojanti, kurianti sau tikslus ir trokštant ji pasiekti), pasitikinti savo galiomis ir gebanti jomis naudotis, kūrybinga (nebijanti naujovių, toleruojanti kitoniškumą, vertinanti originalias idėjas) visuomenė, susidedanti iš savivaldžių bendruomenių ir besimokančių organizacijų. Veiklią visuomenę, tikinčią sėkminga ateitimi, kuria du abipusiškai susiję veiksniai: pozityvios pasaulėžiūrinės nuostatos bei psichologinis klimatas (požiūris į save ir kitus, santykiai) ir kompetencijos, kurios įgyjamos mokantis, veikiant ir patiriant sėkmę. Veiklios visuomenės viziją galima skaidyti į šiuos aspektus:

- **sveikatos** (dvasinis, fizinis, psichinis, socialinis pajėgumas, noras augti, keistis, tobulėti);
- **kūrybingumo** (smalsumas, tyrinėjimas, atvirumas naujiems iššūkiams ir idėjoms, gebėjimas generuoti naujoves remiantis gausiais ir įvairiais idėjų šaltiniais, pagarba originalumui ir išradimui);
- **inovatyvumo** (naujų perspektyvių idėjų absorbcijos gebėjimai, taikomasis atradimų ir išradimų pobūdis, verslumas juos diegiant);
- **iniciatyvumo** (drąsa imtis veiklos ir įgyvendinti savo idėjas keičiant savo ir kitų gyvenimą, lyderystė);
- **pilietinio aktyvumo** (noras ir gebėjimas dalyvauti viešajame gyvenime, savivaldoje ir valstybės valdyme, savanorystė);
- **savivaldumo** (noras ir gebėjimas vadovauti sau (asmeniui, bendruomenei), pasitikėjimas savo galiomis ir asmeninė autonomija);
- **judumo ir mainų** (darbas ir mokymasis kitose šalyse ir įstaigose užmezgant įvairiopus ryšius, dalinantis idėjomis ir patirtimi, perimant naujoves).

Solidari visuomenė yra bendrų tikslų, įsipareigojimų, interesų, simpatijos, draugystės, atsidavimo kitiems, pasitikėjimo jais ir geranoriškumo siejama visuomenė, kurioje vyrauja horizontalūs lygiųjų ryšiai. Laikantis strategijos „Lietuva 2030“, solidarios visuomenės viziją galima skaidyti į kelis aktualius aspektus:

- **visuomenės savivokos** (istorinės, politinės, kultūrinės, tautinės – lemiančios jos tapatybės jausmą, savigarbą, integralumą ir jos narių įsipareigojimus savo bendruomenei, tautai, valstybei);

- **pozityvių jos narių santykių** (pasitikėjimas vienas kitu, geranoriškumas, atjauta, pagarba kitam ir kitokiam, tolerancija, siekis suprasti kitą ir užmegzti dialogą);
- **bendrystės ar bendruomeniškumo** (siekis ir gebėjimas susitelkti, bendradarbiauti, padėti kitiems sprendžiant dabarties problemas ir kuriant ateitį);
- **socialinės atsakomybės** (gebėjimas įsipareigoti, rūpintis kitais žmonėmis, bendruomenės reikalais, gyvenamąja aplinka; gebėjimas atpažinti kitokius ir rūpintis kitokiais);
- **pilietinio aktyvumo** (noras ir gebėjimas dalyvauti viešajame gyvenime, savivaldoje ir valstybės valdyme).

Besimokanti visuomenė – tai visuomenė, kurioje kiekvienas asmuo mokosi visą gyvenimą: nuolat atnauja savo žinias ir gebėjimus atsižvelgdamas į kintančias gyvenimo aplinkybes ir ateities iššūkius. Mokymasis yra svarbiausia tokios visuomenės vertybė ir veikla. Mokosi ne tik asmenys, bet ir organizacijos. Mokomasi įvairiomis formomis ir būdais, taigi mokymasis nebesiejamas su konkrečia vieta – jis tampa gyvenimo būdu. Formaliojo švietimo vaidmuo mažėja, nes vis daugiau svarbos įgyja kitos mokymosi formos – neformalusis ir savaiminis mokymasis. Tokioje visuomenėje ugdomas žmogaus nusiteikimas mokytis visą gyvenimą ir gebėjimas mokytis savarankiškai. Svarbiausi besimokančios visuomenės aspektai yra šie:

- **mokymosi vertės pripažinimas** – suvokimas, kuo, kaip, kodėl mokymasis praturtina gyvenimą;
- **mokymosi tęstinumas** – nuolatinis ar periodiškai tęsimas mokymasis ir profesinis tobulėjimas, išsilavinimo atnaujinimas;
- **gebėjimas mokytis** – asmenų ir organizacijų žinios apie informacijos šaltinius ir mokymosi būdus, gebėjimas planuoti, inicijuoti, organizuoti mokymąsi, taip pat adekvatus savo gebėjimų, norų, poreikių suvokimas, mokymusi pagrįsto tobulėjimo ir karjeros planavimas, asmeninio meistriškumo siekis;
- **turtinga mokymosi infrastruktūra** – įvairius poreikius atitinkančių programų ir kursų pasiūla, teikiama įvairių įstaigų, mokymosi priemonių įvairovė;
- **lanksčios mokymosi rezultatų kaupimo ir pripažinimo sistemos**, kurios padeda asmeniui gauti naudą iš mokymosi, fiksuodamos augančią patirtį ir išsilavinimą;
- **žinių kūrimas ir sklaida**;
- veiklumo ir solidarumo **mokymasis**.

KOKIE VEIKSNIAI TURI ĮTAKOS ŠVIETIMO TIKSLŲ ĮGYVENDINIMUI?

Veržlaus ir savarankiško žmogaus ir veiklios, solidarios, besimokančios visuomenės vizijos įgyvendinimo sėkmingumą lems įvairūs socialinės, kultūrinės, ekonominės, technologinės aplinkos ir pačios švietimo sistemos veiksniai. Čia pateikiama svarbiausių švietimo sistemos veiksnių, turinčių įtakos jos tikslų įgyvendinimui, schema, kuria vadovaujantis toliau įvertinama esama padėtis ir aptariami didžiausi trūkumai ar problemos.

Svarbiausiais švietimo sistemos veiksniais, turinčiais įtakos švietimo tikslų įgyvendinimui, galima laikyti šiuos veiksnius (3 pav.):

1) Švietimo kokybė, apimanti:

- ugdymo, mokymo, studijų turinį, tai yra programas ir jų įgyvendinimą;
- mokymosi priemonės ir aplinką;
- patirtį, kuri neįeina į formaliojo ugdymo programas, tačiau yra įgyjama mokykloje arba, organizuojant mokyklai, už jos ribų.

Švietimo kokybę liudija jo rezultatai.

2) Pedagoginio personalo ypatumai:

- demografinės charakteristikos – amžius, moterų ir vyrų skaičiaus santykis;
- pedagogų rengimas ir profesinis tobulėjimas.

Apie pedagoginio personalo kokybę liudija jo darbo būdas ir rezultatai.

3) Įtrauktis į švietimą, apimanti:

- švietimo prieinamumą, tai yra sąlygų mokytis formaliuoju ir (arba) neformaliuoju būdu kiekvienam sudarymą;
- įvairovę įvairiems, tai yra sistemos pritaikymą mokymosi poreikių skirtumams;
- kompetencijų atpažinimą ir patvirtinimą neatsižvelgiant į jų įgijimo būdą.

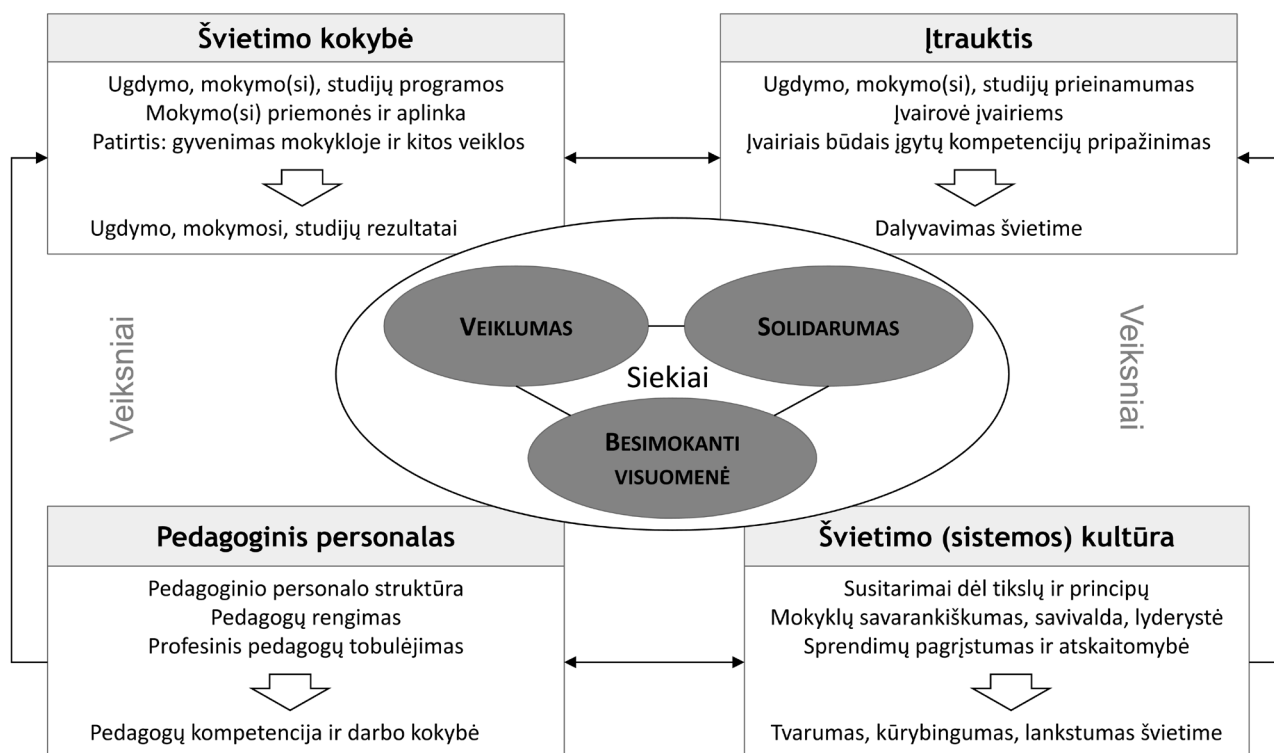
Įtrauktį į švietimą liudija dalyvavimo švietime mastas.

4) Švietimo (sistemos) kultūra, kurios esminiai elementai yra:

- susitarimai dėl raidos krypties bei principų ir jų laikymasis;
- mokyklų savarankiškumas, savivalda, lyderystė, tai yra pasitikėjimas jomis ir laisvės delegavimas;
- veiklos grindimas stebėseną bei analizę ir įrodymais grįstas atsiskaitymas už ją.

Tinkamos švietimo kultūros požymiai yra visuomenės pasitikėjimas švietimu ir pačios švietimo bendruomenės pasitenkinimo ir veiklos prasmės jausmas.

3 pav. Pagrindiniai strateginiai švietimo siekiai ir veiksniai, turintys įtakos jų įgyvendinimui

I PROBLEMA: BENDROJO UGDYMO KOKYBĖ

Bendrasis ugdymas teikia viso būsimo išsilavinimo pagrindus. Tarptautiniai mokymosi pasiekimų tyrimai rodo, kad Lietuvoje jis orientuotas į vidutinius, daugumai mokinių pasiekiamus rezultatus, tuo tarpu aukštus mokymosi rezultatus pasiekiančių mokinių dalis yra maža. Be to, nevienoda įvairių pakopų mokyklų darbo kokybė: pradinio ugdymo pasiekimai vertinami gerai, tačiau paauglių – penkiolikmečių – pasiekimai yra gerokai žemesni už Europos šalių vidurkį. To priežastys greičiausiai yra sisteminės: nepakankama pedagogų kompetencija, metodinės pagalbos jiems stoka, nesistemiškas kvalifikacijos tobulinimas ir išsilavinimo atnaujinimas, taip pat kai kurie mokyklų veiklos organizavimo ypatumai.

Nors Lietuvos piliečiai bendrojo ugdymo kokybe nelabai skundžiasi, tarptautiniai mokinių pasiekimų tyrimai rodo, kad bendrojo ugdymo mokyklos pakopų darbo rezultatai yra nevienodai geri. Tai patvirtina ir Nacionalinės mokyklų vertinimo agentūros duomenys.

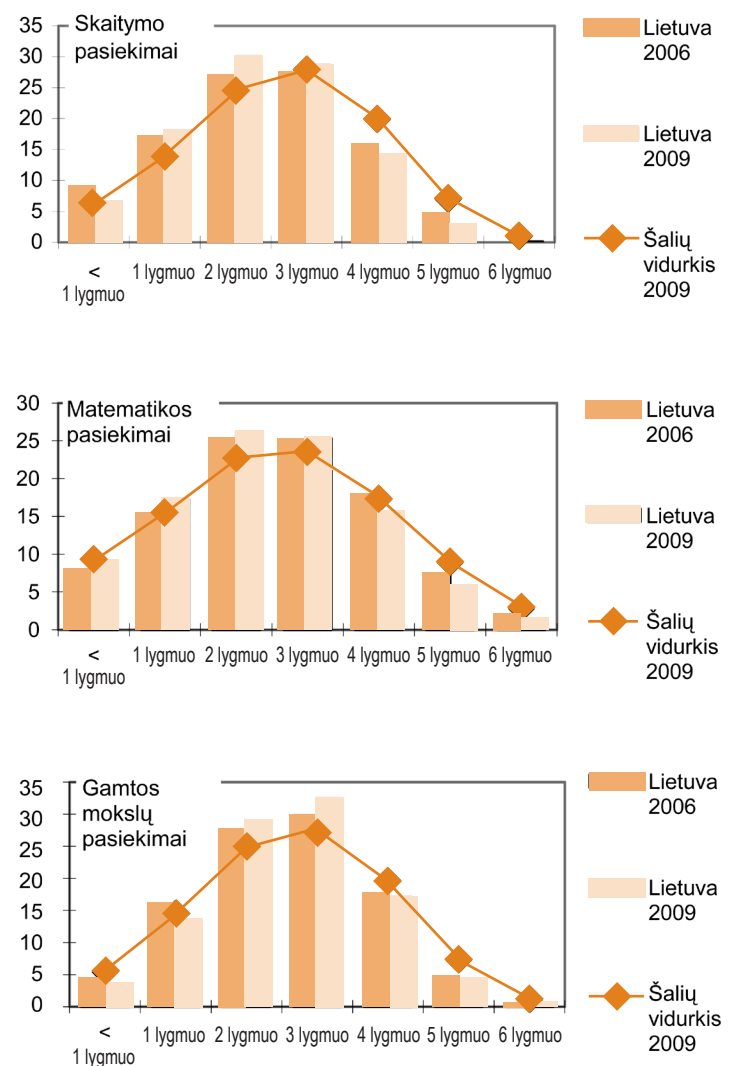
Ketvirtokų skaitymo pasiekimai, remiantis IEA PIRLS 2006 m. tyrimu, yra neblogi – Lietuva užėmė 21 vietą tarp 45 šalių ir statistiškai reikšmingai viršijo tyrime dalyvavusių šalių pasiekimų vidurkį. Tarptautiniai lyginamieji 15-mečių tyrimai rodo, kad Lietuvos mokinių pasiekimai lyginant su kitomis Europos šalimis yra žemi. OECD PISA tyrimo duomenimis, Lietuva 2009 m. buvo tik 40 vietoje tarp 65 tyrime dalyvavusių pasaulio valstybių pagal suminį mokinių gebėjimų indeksą ir statistiškai reikšmingai atsiliko nuo visų tyrime dalyvavusių šalių vidurkio. Tarp ES šalių pagal šį rodiklį Lietuva prano tik Bulgariją ir Rumuniją. Visų vertintų sričių – skaitymo, matematikos ir gamtos mokslų gebėjimų – Lietuvos mokinių vyraujantys pasiekimų lygmenys buvo 2-as ir 3-ias (iš viso yra 6 lygmenys). Tuo tarpu pasiekusiųjų aukščiausius – 5-ą ir 6-ą – lygmenis mūsų šalies mokinių buvo itin mažai, jų dalys buvo mažesnės už atitinkamus tyrime dalyvavusių šalių vidurkius (žr. 4 pav.).

Ir pradinukų, ir 15-mečių pasiekimų tarptautiniai tyrimai rodo, kad Lietuvos bendrojo ugdymo mokyklose palyginti gerai dirbama su silpniausiais mokiniais, orientuojamasi į vidutinį daugumai pasiekiamą lygį, tačiau nepastebimi gabiausieji mokiniai arba per mažai su jais dirbama.

Tarptautiniai aukštesniųjų klasių mokinių pasiekimų tyrimai nėra atliekami, tad lyginamųjų duomenų apie juos neturime. Žinome tik tai, kad vidurinio ugdymo pakopoje pradedama rengtis brandos egzaminams, ir tai yra didelė mokymosi paskata tiems, kurie nori nemokamai studijuoti prestižines specialybes. Tačiau orientavimasis į brandos egzaminus šioje ugdymo pakopoje sukelia kitą problemą: kadangi egzaminu neįmanoma patikrinti visų kompetencijų, kurios numatytos bendrosiose ugdymo programose, vidurinis ugdymas lyginant su žemesnėmis klasėmis primityvėja.

Ugdymo kokybės trūkumų priežastys greičiausiai yra sisteminės: nepakankama pedagogų kompetencija, jų darbo (ne)vertinimas, mokyklų nelankstumas keičiantis ugdymo reikalavimams, komandinio pedagogų darbo mokyklose stoka ir kt.

4 pav. Lietuvos 15-mečių matematikos, gamtos mokslų ir skaitymo pasiekimų pasiskirstymas (dalis proc.) pagal OECD PISA tyrimo pasiekimų lygmenis

Duomenų šaltinis: PISA duomenų bazė

II PROBLEMA: PROFESINIO MOKYMO KOKYBĖ

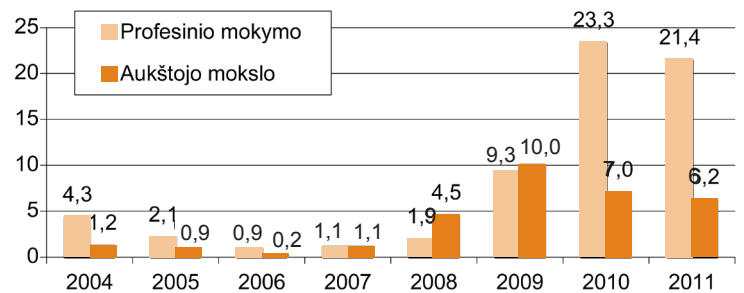
Pastaraisiais metais dedama daug pastangų profesinio mokymo atitikčiai darbo rinkos poreikiams užtikrinti, tačiau šis mokymas vis dar nepakankamai tenkina verslo poreikius. Sparčiai kintant darbo rinkos poreikiams ir darbo technologijoms, profesinio mokymo įstaigos turėtų būti ypač lanksčios keisdamos specialybių pasiūlą, atnaujinamos specialistų rengimo programų turinį ir infrastruktūrą. Sparčios kaitos sąlygomis valstybė jau nėra pajėgi pakankamai skubiai atnaujinti profesinio mokymo infrastruktūrą ir programas, parengti pedagogus, tad būtina ieškoti naujų valstybinio ir privataus sektoriaus bendradarbiavimo formų.

Vienas svarbiausių profesinio mokymo kokybės rodiklių – jo teikiamų kvalifikacijų atitiktis darbo rinkos poreikiams. Pastaraisiais metais buvo dedama daug pastangų jai užtikrinti: 2007 m., priėmus *Lietuvos Respublikos profesinio mokymo įstatymo pakeitimo įstatymą*, buvo įteisinta kvalifikacijų sistema, įvesti profesinio rengimo standartai, profesijų standartai, atliekami ūkio sektorių tyrimai, gebėjimų paklausos ir pasiūlos stebėseną, pradėtas formaliojo profesinio mokymo programų ir pasirengimo jas vykdyti vertinimas, parengta juridinė bazė profesinio mokymo įstaigų veiklos kokybės įsi-vertinimui ir išoriniam vertinimui.

Tačiau šis mokymas vis dar nepakankamai tenkina verslo poreikius, nes mokymo infrastruktūra neatitinka versle taikomų technologijų. Įmonių atstovai, kaip pagrindiniai profesinio mokymo įstaigų absolventų darbdaviai, teigia, kad profesinį mokymą baigę asmenys neturi reikiamų žinių, todėl jiems reikalingas papildomas mokymas darbo vietoje. Viešojoje erdvėje vyrauja neigiamas profesinio mokymo vertinimas. Profesinis išsilavinimas pralaimi ir darbo rinkoje, konkuruo-

jant dėl darbo vietų: ekonomikos atsigavimo po krizės laikotarpiu (2009–2011 m.) aukštųjų mokyklų absolventai buvo gerokai paklausesni nei profesinio mokymo įstaigų absolventai (žr. 5 pav.), nors pirmieji neturi specialių tam tikram darbui atlikti reikalingų žinių ir įgūdžių.

5 pav. Darbo biržoje registruotų pirminio profesinio mokymo ir aukštojo mokslo absolventų dalis, proc.

Duomenų šaltinis: ŠVIS

III PROBLEMA: STUDIJŲ KOKYBĖ

Aukštojo išsilavinimo prestižas Lietuvoje didelis – tai liudija stojančiųjų į aukštąsias mokyklas skaičiai. 2011 m. asmenų, dalyvavusių bendrajame priėmime, skaičius, lyginant trejus aukštojo mokslo reformos metus, buvo pats didžiausias. Studijuoti pradėjo 66 proc. tų metų abiturientų. Dėl didelės aukštojo išsilavinimo paklausos studentai nėra labai reiklūs jo kokybei, tačiau jos trūkumai išryškėja tada, kai mobilūs studentai lygina studijas Lietuvoje ir užsienyje, o aukštųjų mokyklų absolventai negali įsidarbinti.

Studijų kokybė – studijų rezultatų ir jų pasiekimo būdų (proceso) bei sąlygų priimtumas. Jis susijęs su lūkesčiais – kuo didesni lūkesčiai, tuo aukštesni reikalavimai keliami kokybei – ir gali būti vertinamas subjektyviai (klientų požiūris) bei objektyviai (išorinių nesuinteresuotųjų vertintojų požiūris). Išorinį vertinimą Lietuvoje atlieka Studijų kokybės vertinimo centras, akredituojantis studijų programas. Kitojų reprezentatyvių studijų kokybės tyrimų Lietuvoje pastaraisiais metais atlikta nedaug. Vieno retų tyrimų – Lietuvos aukštųjų mokyklų pirmo kurso studentų tyrimo – duomenimis (MOSTA, „Spinter tyrimai“, 2009–2010), studijomis buvo pa-

tenkinti 66 proc. universitetų pirmakursių ir 74 proc. kolegijų studentų. Kad Lietuvos aukštųjų mokyklų absolventų žinios, įgūdžiai ir bendrosios kompetencijos atitinka jų įmonių poreikius, mano maždaug 2/3 darbdavių (tyrimas „Darbdavių požiūris į Lietuvoje ir Europoje vykstančius aukštojo mokslo pokyčius“, 2010). Tačiau, priešingai nei studentai, jų dėstytojai ir aukštųjų mokyklų vadovai, darbdaviai nėra linkę vertinti pastarųjų trejų metų absolventų bendrųjų gebėjimų (komunikavimo, sprendimų priėmimo, kūrybingumo, analitinės veiklos) aštuonetu ir aukštesniais balais (studija „Tendencijos aukštajame moksle: suinteresuotų šalių požiūris“, 2012).

IV PROBLEMA: PEDAGOGINIS PERSONALAS: SKAIČIUS, AMŽIUS, RENGIMAS, KOMPETENCIJA

Atsižvelgiant į mokinių skaičių, Lietuvoje mokytojų yra palyginti daug, tačiau vyrauja vyresnio amžiaus mokytojai. Jiems išėjus į pensiją, po 10–15 metų gali pristigti pamainos. Pastaraisiais metais buvo imtasi svarių veiksmų pedagogų rengimo kokybei ir specialybės prestižui didinti, tačiau kol kas gambiausieji ir darbščiausieji abiturientai nėra pritraukiami studijuoti švietimo ir ugdymo specialybes ir dirbti švietimo srityje.

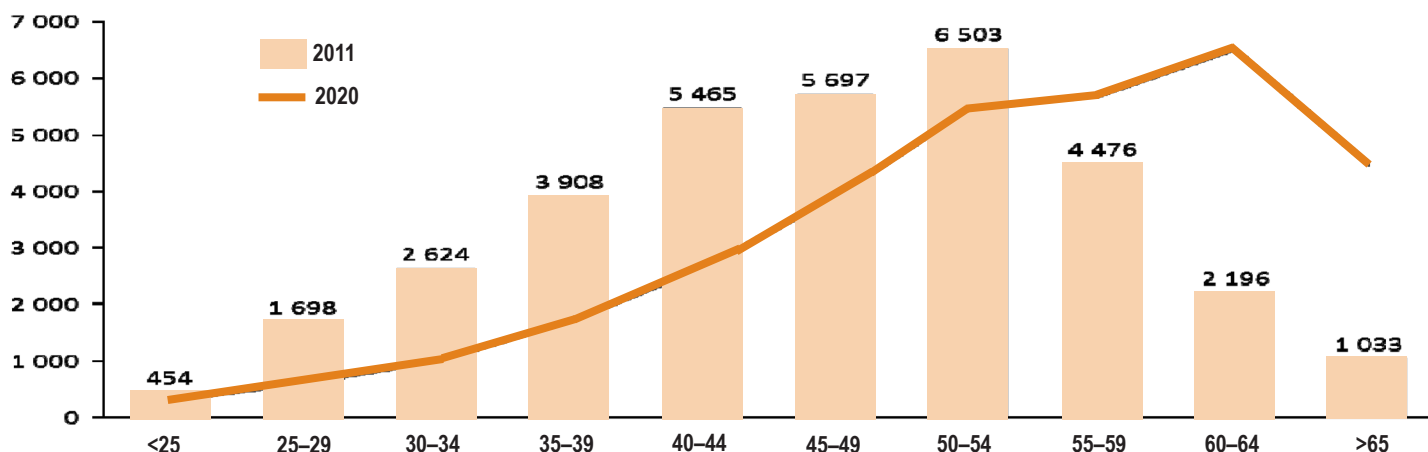
Vienam mokytojui Lietuvoje vidutiniškai tenka 8 mokiniai (pagrindinio ir vidurinio ugdymo lygmenyse). Mažesnis už šį mokinių skaičių vienam mokytojui 2010 m. buvo tik keliose ES valstybėse, o bendras ES vidurkis – 12,2 mokinio mokytojui. Tokia padėtis Lietuvoje susiklostė dėl to, kad mokinių skaičius bendrojo ugdymo mokyklose mažėja daug sparčiau nei mokytojų skaičius. Mažas vienam mokytojui tenkančių mokinių skaičius yra ir pranašumas, ir trūkumas. Pranašumu gali būti laikoma tai, kad daugiau dėmesio tenka kiekvienam vaikui ir sudaromos geresnės sąlygos ugdymo individualizavimui. Trūkumas – neracionalus išteklių naudojimas, per didelė mokinio ugdymo kaina.

Šiuo metu Lietuvoje vyrauja vyresnio amžiaus (per 45 metų) pedagogai (žr. 6 pav.). Vidutinis pedagogų amžius yra apie 50 m. Didžiausią mokytojų dalį, apie 52 proc., sudaro mokytojai nuo 40 iki 54 metų. Jauni, iki 35 metų, mokytojai 2011 m. tesudarė 14 proc. visų mokytojų, jaunesni nei 25 metų – vos 1 proc. Tai lemia tiek jau minėtas mokytojų perteklius, tiek baigusiųjų pedagogikos studijas pasirinkimas dirbti kitose profesinės veiklos srityse. Per 2000–2010 metus pedagogikos studijas baigė ir mokytojo kvalifikaciją igijo beveik 37 tūkst. jaunuolių. Iš jų tik 5,7 tūkst., t. y. 15 proc. visų baigusiųjų, dirba mokyklose. Padėčiai nekinant po dešimties metų mokytojų pradės trūkti.

Lietuvos pedagogų išsilavinimas lyginant su kitomis šalimis yra gana aukštas: apie 90 proc. turi tinkamą kvalifikaciją. Tačiau, kaip rodo LAMA BPO duomenys, į edukologijos studijas stoja silpnesni nei vidutiniai abiturientai: 2011 m. minimalus konkursinis priėmimo į švietimo ir ugdymo sritis specialybes balas buvo 13,82, tuo tarpu įstoti į teisės studijų programas buvo reikalingas ne mažesnis kaip 18,9 konkursinis balas. Lengviau nei į švietimo ir ugdymo specialybes buvo galima patekti tik į technologijos mokslų sritis specialybes, kurių minimalus konkursinis balas buvo 13,46 (žr. 7 pav.).

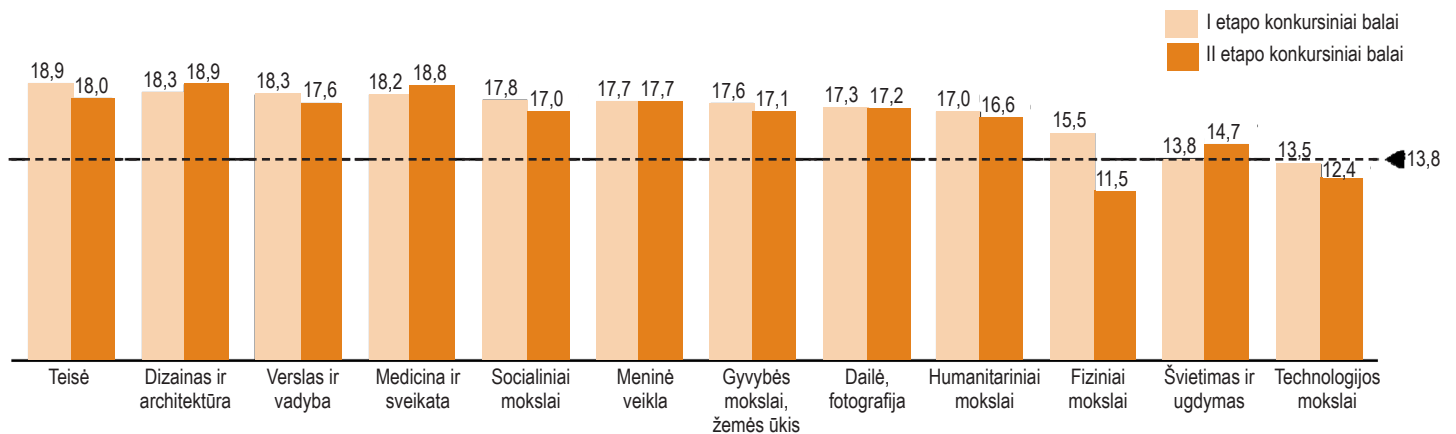
Pastaraisiais metais buvo imtasi veiksmų pedagogų rengimo kokybei ir specialybės prestižui didinti. Mokytojus rengti patikėta tik aukštosioms mokykloms, turinčioms reikiamą kompetenciją ir išteklius. Siekiant pritraukti į pedagogikos studijas motyvuotus ir gambiausius studentus, 2010 m. sumažintas valstybės finansuojamų studijų vietų skaičius, bet gerokai padidintas vienos vietos finansavimas, pretenduojantiems į pedagogikos studijas įvestas motyvacijos testas, o geriausiai besimokantiems skiriamos skatinamosios stipendijos. Vis dėlto pedagogų rengimo trūkumus – nesudėtingos programos silpniems ir nemotyvuotiems studentams – sunku pašalinti staiga, ir jo pertvarkos poveikio dar reikės palaukti. Kita aktuali veiklos kryptis – profesijos mokytojų ir aukštųjų mokyklų dėstytojų kompetencijų tobulinimas.

6 pav. Mokytojų pasiskirstymas pagal amžių 2011 m. ir 2020 m. prognozė

Duomenų šaltinis: LSD, prognozė

7 pav. 2011 m. priėmimo į aukštąsias mokyklas konkursiniai balai pagal studijų kryptis

Duomenų šaltinis: LAMA BPO

V PROBLEMA: MOKYKLŲ FINANSAVIMO PRINCIPAI IR MODELIAI

Siekiant skaidraus ir teisingo švietimui skirtų lėšų paskirstymo ir mokyklų veiklos kokybės gerinimo, kurio akstinas – klientų pasirinkimas, visuose švietimo lygmenyse pereita prie mokinio krepšeliu pagrįsto mokyklų finansavimo principo. Vis dėlto šį principą taikyti nėra taip paprasta ir be išlygų veiksminga, kaip atrodė jį priimant. Bendrojo ugdymo sistemoje mokinio krepšelis užtikrina atlyginimų mokytojams mokėjimą, tačiau neskatina mokyklų gerinti darbą tais atvejais, kai klientai negali jų pasirinkti. Aukštojo mokslo sistemoje būtinybė pritraukti studentų gali skatinti mokyklą gerinti savo įvaizdį, bet ne studijų kokybę. Norint, kad mokyklų finansavimas būtų ne tik skaidrus bei teisingas, bet ir veiksmingas, būtina nuolatinė aukštųjų mokyklų ir darbdavių sąveika, kuo geresnė studijų programų kokybės priežiūra ir stojančiųjų informavimas apie studijų kokybę.

8 pav. Finansavimo principo „pinigai paskui mokinį“ (mokinio krepšelio) taikymas įvairiuose švietimo lygmenyse

	2002 m.	2003 m.	2004 m.	2005 m.	2006 m.	2007 m.	2008 m.	2009 m.	2010 m.	2011 m.	2012 m.
Ikimokyklinis ugdymas										Taikoma nuo 2011 m.	
Priešmokyklinis ugdymas		Taikoma nuo 2003 m.									
Pradinis, pagrindinis ir vidurinis ugdymas	Taikoma nuo 2002 m.										
Neformalusis vaikų švietimas										Eksperimentuojama	
Profesinis mokymas		Taikoma nuo 2004 m.									
Aukštojo mokslo studijos								Taikoma nuo 2009 m.			
Suaugusiųjų mokymasis										Netaikoma	

Principas „pinigai paskui vaiką“ bendrajame ugdyme taikomas nuo 2002 m., priešmokykliniame ugdyme – nuo 2003 m., ikimokykliniame ugdyme – nuo 2011 m. Pastaraisiais metais, mažėjant mokinių skaičiui, dėl to kintant mokyklų dydžiui ir tinklui, bendrojo ugdymo mokinio krepšelio skaičiavimo metodika buvo nuolat taisoma, kad įvairioms mokykloms pakaktų lėšų mokytojams išlaikyti ir kitoms ugdymo reikmėms. Dažnas koeficientų koregavimas padeda mokykloms „išgyventi“, tačiau neskatina jų geriau dirbti, o savivaldybių – efektyviau valdyti savo mokyklų tinklą.

Aukštojo mokslo studento krepšelis įvestas 2009 m. – atsakyta aukštųjų mokyklų programų finansavimo, jis pakeistas lėšų studijų krypčių grupėms paskirstymu, o šis susietas su stojančiųjų pasirinkimu ir finansavimo jiems suteikimu pagal geriausiai vidurinio ugdymo programą baigusiujų rezultatus. Taip buvo sustiprinta aukštųjų mokyklų konkurencija dėl geriausiųjų studentų. Studentų pasirinkimai atskleidė populiariausias studijų programas, mokyklos reagavo į šį iššūkį studijų kokybės gerinimu, bendradarbiavimu su darbdaviais, tačiau drauge ir populiariausių specialybių programų kiekiu bei valstybės nefinansuojamų vietų jose skaičiaus didinimu.

VI PROBLEMA: MOKYKLŲ SAVARANKIŠKUMAS IR ATSKAITOMYBĖ

Mokyklų savarankiškumo, kartu ir atsakingumo didinimas – būdas siekti švietimo atsinaujinimo neprarandant kokybės. Valstybinis mokyklos veiklos reglamentavimas Lietuvoje pamažu liberalizuojamas, mokykloms suteikiama daugiau galių priimti sprendimus. Tačiau ugdymo įstaigoms taikoma biudžeto planavimo ir vykdymo tvarka riboja jų vadovų galimybes savarankiškai ir ūkiškai veikti, smukdo motyvaciją, varžo iniciatyvą. Didinant mokyklų savarankiškumą įvairiose srityse drauge reikėtų atsakyti į klausimą, kam, kiek ir kaip jos turėtų atsiskaityti už veiklos rezultatus – jų skelbimas šiuo metu nėra visuotinis.

Tarptautinės mokinių vertinimo programos (PISA) 2009 ir 2006 metų tyrimų duomenimis, didesnis mokyklų savarankiškumas skirstant išteklius susijęs su geresniais mokinių pasiekimais šalyje: daugumoje švietimo sistemų, kurių pasiekimai aukščiausi, nuo biurokratinio „įsakyk ir kontroliuok“ valdymo būdo yra pereita prie tokio valdymo, kai sprendimai dėl išteklių naudojimo, personalo įdarbinimo, darbo organizavimo ir jo atlikimo priimami mokyklos (direktoriaus ir tarybos) lygmeniu. Be to, didesnė mokyklų autonomija priimant sprendimus dėl išteklių skirstymo ir ugdymo turinio parinkimo sėkmingiausiai veikiančiose švietimo sistemose derinama su mokyklų atsiskaitymu už ugdymo rezultatus.

Lietuvos bendrojo ugdymo mokyklos turi palyginti didelę laisvę skirstant žmogiškuosius išteklius (mokytojų priėmimas į darbą ir atleidimas), tačiau finansinis įstaigų savarankiškumas (lėšų skyrimas mokytojų atlyginimams, profesiniam tobulėjimui, mokyklos biudžeto formavimas), 2008 m. TALIS tyrimo duomenimis, buvo mažesnis už vidurkį (žr. 9 pav.). Tokias pačias žmogiškųjų ir finansinių išteklių skirstymo tendencijas rodo ir PISA 2009 m. tyrimas.

Finansinio savarankiškumo Lietuvos mokyklos stokoja dėl to, kad tipinė ugdymo įstaigos teisinė forma – biudžetinė įstaiga. Jos biudžetas planuojamas ir vykdomas pagal Lietuvos Respublikos biudžeto sandaros įstatymą: būsimų veiklos metų mokyklos biudžetas (ūkio dalis) nustatomas pagal

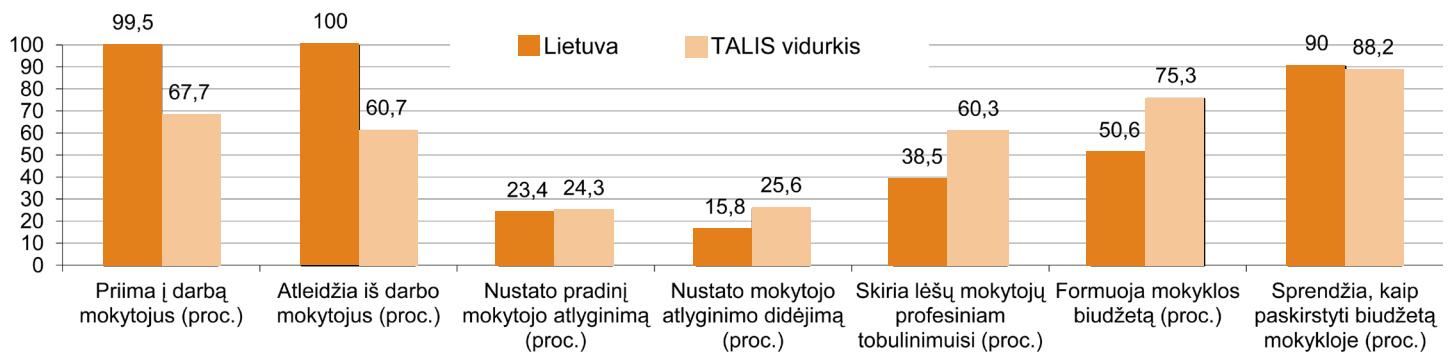
praėjusių metų išlaidas. Tad, neatsižvelgiant į ugdymo įstaigos galimybes, motyvaciją ar pastangas taupyti, mokyklos sutaupytos lėšos perskirstomos kitoms mokykloms.

Profesinio mokymo įstaigos, kitaip nei bendrojo ugdymo mokyklos, nuo 2003 m. pradėtos pertvarkyti į viešąsias įstaigas. Viešoji įstaiga turi daug daugiau savarankiškumo: gali būti ne pelno siekianti organizacija, daug laisviau disponuoti lėšomis, sudarinėti sandorius įstaigos vardu. Viešosios įstaigos statusas skatina privačias įmones tapti mokyklų dalininkėmis ir jas remti.

Aukštosios mokyklos tapo viešosiomis įstaigomis nuo 2009 m. ir įgyja galimybę laisviau disponuoti turtu, turėti savo nuosavybę. Siekiant didinti aukštųjų mokyklų atsakomybę ir atskaitomybę visuomenei kuriama aukštųjų mokyklų priežiūros tvarka, numatanti didesnę aukštųjų mokyklų veiklos ir rezultatų viešinimą, galimybę taikyti prevencines priemones vengiant pažeidimų.

Vien savarankiškumo didinimas ir kai kurių finansavimo principų pakeitimas nekuria darbo motyvacijos, būtinos ugdymo ir mokymo kokybei gerinti – mokykloms reikia žinoti, kaip joms sekasi dirbti, ir jausti atsakomybę už savo darbo rezultatus. Taigi didinant savarankiškumą reikėtų didinti ir rezultatų vertinimu pagrįstą atskaitomybę steigėjams ir klientams.

9 pav. Lietuvos mokyklų savarankiškumas lyginant su TALIS 2008 tyrime dalyvavusių šalių vidurkiu

Duomenų šaltinis: TALIS 2008. Tarptautinis mokymo ir mokymosi tyrimas. Ataskaita. Vilnius, 2009

VII PROBLEMA: PRIEINAMUMAS IR ĮTRAUKTIS

Ikimokyklinis ugdymas Lietuvoje nėra privalomas, tačiau jis turi didelę reikšmę asmenybės raidai, mokymosi pasiekimams, socialinei ir emocinei brandai. Pagal dalyvavimą ikimokykliniame ugdyme Lietuva labai atsilieka nuo ES šalių vidurkio. Šiuo metu Lietuvai būdingas nepakankamas ikimokyklinio ugdymo prieinamumas miestuose ir mažas lankomumas kaimuose. Kita vertus, jei Lietuvoje padidėtų bendras ikimokyklinio ugdymo įstaigų lankomumas, jo neprieinamumas šalyje siektų apie 20–30 proc.

Ikimokyklinio ugdymo aprėptis Lietuvoje sparčiai auga, tačiau pagal vaikų nuo 4 metų iki privalomo mokytis amžiaus dalyvavimą ikimokykliniame ugdyme Lietuva vis dar yra Europos Sąjungos šalių eilės gale – tarp 27 šalių Lietuva užima 23 vietą ir lenkia tik Slovakiją, Lenkiją, Graikiją, Suomiją. 2010 m. šis Lietuvos rodiklis siekė 78,3 proc., o ES 27 vidurkis buvo 92,4 proc.

Vietų ikimokyklinio ugdymo įstaigose stoka yra opi problema didžiuosiuose Lietuvos miestuose. Kaimo vietovėse vietų pakanka, tačiau darželiai sunkiai pasiekiami. Švietimo ir mokslo ministerija 2011 m. ėmėsi iniciatyvos šių įstaigų prieinamumui didinti – įvestas ikimokyklinio ugdymo krepšelis ir sukurtos palankesnės teisinės sąlygos ikimokyklinio ugdymo įstaigoms steigti, tačiau tik ateityje paaiškės, ar šios priemonės pakankamos.

Neformalusis vaikų švietimas papildo formalųjį ugdymo alternatyvomis, skirtomis individualių gebėjimų ugdymui, saviraiškos poreikių tenkinimui, asmenybės tobulėjimui. Jis ypač aktualus socialinės atskirties rizikos grupių vaikams, nes skatina jų socializaciją ir sprendžia užimtumo problemas, taip pat išskirtinių gebėjimų vaikams. Lietuvos mokinių dalyvavimas neformaliajame vaikų švietime nėra pakankamas, trūksta veiklų įvairovės, formaliojo ir neformaliojo ugdymo dermės, stinga lėšų neformaliajam ugdymui.

2012 m. Lietuvoje buvo įregistruotos 286 neformaliojo vaikų švietimo įstaigos ir formalųjį ugdymą papildančios mokyklos, jos veikė visose savivaldybėse. Tačiau mokinių dalyvavimo neformaliajame vaikų švietime lygis nėra aukštas: 2009 m. tyrimo duomenimis, net 33 proc. gimnazijų mokinių, 40 proc. vidurinių mokyklų mokinių ir 31 proc. pagrindinių mokyklų mokinių nedalyvavo neformaliojo vaikų švietimo veiklose.

Vienos svarbiausių priežasčių, lemiančių nedidelę neformaliojo vaikų švietimo aprėptį, yra:

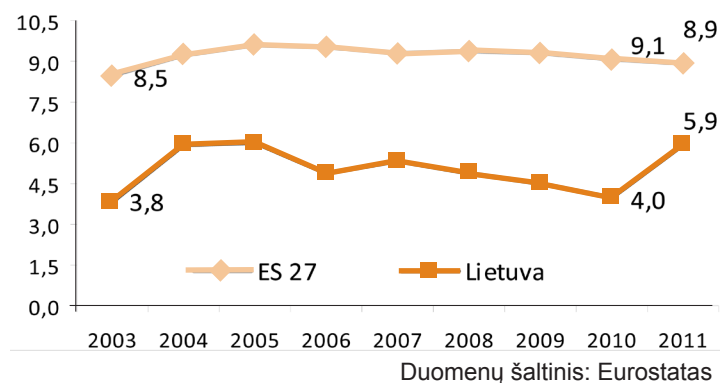
- 1) formaliojo ir neformaliojo ugdymo dermės stoka – nederinamas darbo (būrelių ir kitų veiklų) laikas, veiklų turinys, projektai ir lėšų skirstymas;
- 2) lėšų stoka, lemianti menką veiklų įvairovę, personalo trūkumą ir skurdžią neformaliojo švietimo įstaigų materialinę bazę.

Suaugusiųjų mokymosi lygis Lietuvoje smarkiai atsilieka ir nuo Europos vidurkio, ir nuo pačios Lietuvos ankstesnių planų. Suaugusiųjų dalyvavimas švietime yra savanoriškas, tad jį lemia pasiūlos kokybė, pasiūlos įvairovė, atitinkanti poreikius, ir prieinamumas, įskaitant mokymosi būdų patogumą ir kainą ar finansinę paramą mokymuisi. Visi šie veiksniai nurodo potencialias suaugusiųjų švietimo tobulinimo kryptis.

Šiuolaikinėje greitai kintančioje aplinkoje nuolatinis suaugusio žmogaus mokymasis yra naudingas tiek jam pačiam, tiek visuomenei, kurioje jis gyvena. Asmeniui mokymasis padeda adaptuotis aplinkoje, dalyvauti visuomenės gyvenime, išlikti ekonomiškai saugiam. Be to, augant visuomenės narių išsilavinimui, didėja ir jos galios, ūkio našumas ir konkurencingumas, socialinė sanglauda.

2011 metais 25–64 metų Lietuvos gyventojų, kurie mokėsi per keturias savaites iki apklausos, dalis tesiekė 5,9 proc. (žr. 10 pav.). Tai trečdaliu mažiau nei ES šalių vidurkis ir 2,5 karto mažiau nei užsibrėžta 2003–2012 m. Lietuvos švietimo strategijoje – 15 proc. besimokančių 25–64 metų gyventojų 2012 metais.

10 pav. 25–64 metų gyventojų, kurie mokėsi per keturias savaites iki apklausos, dalis (proc.)

AKTUALIAUSIOS ŠVIETIMO TOBULINIMO KRYPTYS

Švietimo kokybė

Švietimo kokybę lemia daugelis tarpusavyje susijusių veiksnių: švietimo valdymas ir finansavimas, ugdymo turinys, pedagogų kompetencija, infrastruktūra, organizacijos kultūra. Siekiant gerinti ugdymo, mokymosi, studijų kokybę reikalingos ilgalaikės, kryptingos, kompleksinės tarpusavyje suderintos priemonės.

Pedagoginis personalas

- Toliau didinti mokytojo profesijos ir pedagoginių studijų prestižą; pagal galimybes kelti atlyginimus tiems pedagogams, kurių jie yra maži (pirmiausia ikimokyklinio ugdymo pedagogams); išlaikyti palyginti didelius ir teisingai skirstomus atlyginimus; gerinti darbo sąlygas; teikti įvairią pagalbą drauge mažinant nepasitikėjimą ir nepagarbą mokytojui.
- Pedagoginėse studijose derinti platų humanitarinį, nuodugnų dalykinį ir praktišką pedagoginį išsilavinimą, kad jauni mokytojai jaustųsi pakankamai kompetentingi pradėti savarankišką darbą.
- Skatinti įgyti dvi tris pedagogines specialybes, kad mokytojai galėtų lengviau persiorientuoti ir būtų mobilesni mažėjant pamokų krūviui.
- Sukurti pedagogų išsilavinimo atnaujinimo sistemą skatinant aukštąsias mokyklas labiau domėtis bendrojo ugdymo mokyklų poreikiais ir ugdymo reikalavimų naujovėmis; siūlyti mokytojams nuolat atnaujinamus jų poreikius atitinkančius kursus.
- Gerinti dėstytojų atrankos ir pedagoginės kvalifikacijos tobulinimo sistemą. Pritraukti aukštos kvalifikacijos dėstytojų užsieniečių.

Švietimo sistemos organizavimas ir valdymas

- Skatinti mokyklų kūrybingumą, eksperimentavimą, įvairovę atsisakant nebūtino jų veiklos reguliavimo, taip pat pastebint, atlyginant, skleidžiant nusisekusias pedagogines ir vadybines praktikas.
- Skatinti neformalų švietimo dalyvių bendravimą ir bendradarbiavimą, mokymąsi ir idėjų sklaidą: mokyklų tinklus, mokytojų ir vadovų asociacijas, mokyklų ir švietimo sistemai nepriklausančių įstaigų, organizacijų, asmenų partnerystę.
- Keisti mokyklų atskaitomybės principus: daugiau dėmesio skirti ne formalių reikalavimų, o mokinių, jų tėvų, vietos bendruomenių, studentų poreikių tenkinimui ir atsiskaitymui už rezultatus informuojant apie juos visuomenę.

Mokymasis visą gyvenimą

- Didinti neformalių, neilgos trukmės, įvairius suaugusiųjų mokymosi poreikius atitinkančių kursų pasiūlą profesinėse ir ypač aukštosiose mokyklose, kurios vangokai įsitraukia į šį darbą. Didinti švietimo programų, kursų, paskaitų, seminarų pasiūlą suaugusiesiems kaimo vietovėse.
- Plėtoti neformalų švietimą, ypač vaikų, nes jis kompensuoja asmens savižinos ir saviraiškos galimybių trūkumą formaliojo ugdymo sistemoje ir teikia asmeniui įvairiausių patirčių: kūrybos, netradicinio mokymosi, dalyvavimo pilietinėje veikloje ir kt.
- Sukurti ir pradėti realiai taikyti įvairiais būdais įgytų kompetencijų ir kvalifikacijų pripažinimo sistemą, padedančią asmeniui įrodyti savo gebėjimus ketinant studijuoti ir ieškant darbo.
- Teikti karjeros planavimo paslaugas, padedančias adekvačiau įvertinti savo polinkius, norus, galimybes ir rinktis profesinio gyvenimo kelią.

ŠVIETIMO PROBLEMOS ANALIZĖ – Švietimo ir mokslo ministerijos leidinių serija, skirta politikams, savivaldybių švietimo padalinių specialistams ir plačiajai visuomenei, nušviečianti kylančias ir sprendžiamas švietimo problemas. Serijoje „Švietimo problemos analizė“ pateikiama glausta, konkreti ir aktuali švietimo sistemos funkcionavimo problemų analizė. Leidiniai skelbiami internete adresu http://www.smm.lt/svietimo_bukle/analizes.htm ir portale Emokykla.

Pasiūlymus, pastabas ar komentarus prašome siūsti Švietimo ir mokslo ministerijos Strateginių programų biuro vedėjui Ričardui Ališauskui (ricardas.alisauskas@smm.lt).

Autorius, norinčius publikuoti savo parengtas analizes serijoje „Švietimo problemos analizė“, prašome kreiptis į Švietimo ir mokslo ministerijos Strateginių programų biuro vyriausiąją specialistę Jūratę Vosilytę-Abromaitienę (el. p. jurate.vosilyte-abromaitiene@smm.lt, tel. (8 5) 219 1121).

Analizę parengė dr. Vaiva Vaicekauskienė, Nacionalinės mokyklų vertinimo agentūros Politikos analizės skyriaus metodininkė.

VALSTYBINĖ ŠVIETIMO STRATEGIJA 2013–2022 M.: TIKSLAI, PROBLEMOS, TOBULINIMO KRYPTYS

Redaktorė *Mimoza Kligienė*
Maketavo *Valdas Daraškevičius*

2012-10-19. Tir. 1 800 egz.

Išleido Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos
Švietimo aprūpinimo centras, Geležinio Vilko g. 12, LT-01112 Vilnius
Spausdino UAB „Grafija“, Sėlių g. 3A, LT-08125 Vilnius